

»Det sker jo sommetider, at jeg oplever ting«

Af Birgitte Rørbye

I foråret 1971 besøgte jeg sammen med Iørn Piø en ældre mand – NN – og vi optog samtalen på bånd til Dansk Folkemindesamling.¹

NN har aldrig været gift og har ofte skiftet erhverv og bolig. Han har derfor været henvist meget til sig selv og er idag, hvor han er omkring 70 år, en temmelig ensom mand. Hans omgangskreds begrænser sig først og fremmest til de andre i den ældre-klub, han kommer i et par gange om måneden, samt nogle enkelte i den lille landsby, hvor han igennem nogle år har haft et lejet hus. Hans kat og især hans hund er nok de levende væsner, som betyder mest for ham.

NN begynder at spekulere, da han nogle gange i træk har hørt uro på loftet i sit hus. I første omgang afviser han det, men da lydene kommer igen, begynder han at undersøge loftet, men finder ikke noget. Uroen hører imidlertid ikke op, og NN giver sig nu til nærmere at overveje, hvordan det kan forklares, og af de muligheder, som han kan finde på, bliver kun den tilbage, at der er tale om »poltergeister« eller noget lignende overnaturligt. Derfor henvender han sig til Dansk Folkemindesamling, og det er på denne måde, vi får kontakt med ham. I første omgang lærer vi ham dog ikke nærmere at kende, fordi han efter et stykke tid finder en anden forklaring på fænomenet. Dette gav han os besked om, og besøget blev derfor aflyst.

Da der er gået et stykke tid kontakter NN os imidlertid igen og fortæller denne gang om en gammel dame, som somme tider sidder i en stol i hans soveværelse, og som han opfatter som en afdød, der går igen. På dette grundlag beslutter vi at tage op at besøge ham og høre nærmere.

Der foregår tilsyneladende ikke så meget i NNs tilværelse, men til gengæld oplever han den meget intenst. Hans opfattelse af hvad der er *naturligt* er grundlæggende for hans holdning til tilværelsen:

– Nu fortalte De tidligere, at der skete nogle mærkelige ting her i huset, og dem havde De fundet en naturlig forklaring på.

NN: Det var faktisk noget der lå løst oppe på loftet og så videre.

– Men vil det sige, at man må formode, at De også vil finde en naturlig forklaring på, at De ser den gamle dame?

1. Noter findes s. 93.

NN: Ja men det er da også en naturlig forklaring, at hun kommer her. Det er jo en ganske naturlig ting. Det er jo en ganske naturlig forklaring. Har De aldrig nogensinde siddet et eller andet sted, ligegyldig hvor og så fået en grusom kold fornemmelse ned ad ryggen. Eller De kan pludselig føle, når De sidder i godt selskab, og så pludselig får man kuldegysning ligesom et isbjerg, der sejler forbi. Han De aldrig prøvet det?

- Jo det har jeg nok.

NN: Det er så et eller andet, der passerede Dem og vil i kontakt, men da De muligvis ikke har den evne og muligvis ikke har den kontakt, som personen har, så kan De ikke komme i kontakt med ham eller hende. Det er det hele der foregår.

Denne konfrontation mellem viden, som det der er videnskabeligt erkendt, og viden, som det der kan forstås, er et væsentligt træk. NN oplever selv denne modsætning som noget ubehageligt:

NN: Ja det sker jo sommetider, at jeg oplever ting. Jeg kan f.eks. komme i selskab, og jeg kan komme forskellige steder, og så pludselig så kan jeg se, at der er en person i stuen, som ikke skulle være der. Det sker ret ofte, men det er jo ikke noget man skal sidde og tale om til almindelige mennesker, for så siger de: Han er tosset oven i hovedet. Det vil man altid blive betragtet som. Men vi mennesker, der har det sådan, vi går så vidt muligt stille med dørene, for i de 9 af 10 tilfælde betragter folk os som bimse. Det er fordi de ikke selv kan se det, de kan ikke selv føle det.

NN holder derfor normalt sin form for viden for sig selv, for ikke at blotte sig, men også i visse tilfælde for ikke at volde andre mennesker bekymring.

Til det som er naturligt hører også troen på, at alt gentager sig og er bestemt forud. Det giver sig mange udtryk:

NN: Men det er jo så viseligt indrettet, at vi har naturen for os hver eneste dag.

Vi ser genfødslen hver dag. I øjeblikket er naturen ved at blive genfødt.

Det er jo foråret - ikke.

Denne iagttagelse hører nøje sammen med hans opfattelse af reinkarnationen. Menneskers genfødsel i en ny skikkelse er noget lige så naturligt som årstidernes skiften. På denne måde kan han også forklare, hvordan et menneske man aldrig har set før, kan virke bekendt på én, når man mødes første gang:

NN: Men er der ikke nogen af Dem, som mange gange har været ude for den situation, at De har prøvet at møde nogen, som De synes: jamen hende eller ham kendte jeg da, men hvor har jeg truffet vedkommende? De kan også komme ud for det der, altså det menneske kan jeg ikke udstå. De kan også komme ud for det tilfælde: bevar mig vel, hvor er han interessant. De

ligefrem føler, at De skal have større kontakt med den person. Ja men den person De ikke kan lide, han har måske i forrige generation gjort Dem fortræd. Det andet menneske kan være en bror eller søster, som De træffer fra den forrige generation. Det kan være Deres far – det kan være Deres mor. Det er beviseligt, at der er et liv efter døden.

Hans indstilling til en berygtet person som Hitler nuanceres på den måde, at han betragter ham som en senere personifikation af Nero og Napoleon, og at han gennem denne viden om disse 2 personer får en øget viden om Hitler.

Dette forudbestemte forløb gælder også for alle de mennesker, der lever idag, og i og med at NN har fået evnen til at opfatte dette, har han en viden som overgår hans omgivers. NN betragter selv denne evne som direkte farlig:

– De sagde, at det også kunne være ubehageligt at have den evne.

NN: Ja det kan det nemlig. Det kan nemlig være ubehageligt – jo for mange gange kan man se ting. Man kan ikke se noget for sig selv, men man kan se noget for andre. Så det er ikke altid, det er lige behageligt.

– Hvad er det ubehagelige De kan se?

NN: Ja det er, hvis man ser forud, at der er sygdom eller der skal ske den person noget, der ikke er ønskværdigt.

NN er således også i stand til at se ubehagelige ting som en sygdom, men han kan ikke påvirke den, hvis den er bestemt og dermed en alvorlig sygdom. Alligevel viser hans særlige evner sig ved, at han kan påvirke sygdommens *ydre* udtryk, nemlig smerterne og få dem til at forsvinde.

NN: Hvis De henvender dem til mig og siger: Jeg har smerter her og der, kan du ikke lige prøve på at tage dem væk, så prøver jeg at se, hvor det hele er, at det gør ondt, og hvor det er, at De har smerter.

Da vi besluttede os til at besøge NN, var det for at få noget at vide om den gamle dame, som besøgte ham, og vi fik da også en del nye detaljer, men det kom som en overraskelse, at han var i stand til at hjælpe syge mennesker, at han var det, som vi populært kalder en klog mand.

Det viste sig ganske vist hurtigt, at oplevelsen af den gamle dame ikke kunne behandles isoleret. For at få en forståelse af denne enkelte oplevelse, måtte man f.eks. også kende noget til hans forestilling om livet efter døden og hans tro på reinkarnationen. Og disse forhold førte så igen nye med sig, således at der efterhånden begyndte at tegne sig et klarere billede af NNs holdning til tilværelsen i mere bred almindelighed. Hver lille detalje var en brik i den komplicerede helhed, og for hver ny vi fjør til fremstår den tydeligere eller i hvert fald mere nuanceret.

Det som viste sig at være særlig karakteristisk i dette tilfælde, var NNs tro

på, at han havde særlige evner til at opleve og forstå tilværelsen. Set i denne sammenhæng er det heller ikke længere overraskende, at han *bl.a.* kunne hjælpe syge mennesker.

NN: Der er ikke nogen af de andre, der har set hende og vil sikkert heller aldrig, men nu er jeg blevet den anode, eller hvad vi nu skal kalde det, som altså kan slutte den kontakt.

– Vil De kalde det en evne, De har?

NN: Det vil jeg kalde en evne.

På Dansk Folkemindesamling har man kendskab til mange hundrede mennesker, som enten i ældre tid eller i vore dage har behandlet syge mennesker eller dyr med det formål at lindre plagen eller helbrede den.² En stor del af disse har benyttet en viden, som de har lært fra ældre folk, der selv har praktiseret – folk, som igen har fået deres viden af en tidligere generation. Den folkelige lægekunst var gennem mange århundreder en vigtig gerning, som ofte gik i arv inden for samme familie.

Fra 1825 til 1846, altså i 21 Aar, var Ane Katrine Henriksdatter Aftægtskone her, og hun fortsatte den Gerning med at tage syge i Kur som hun havde overtaget efter sin første Mand, Brændekildeskrædderen. [Far til sprogforskeren Rasmus Rask]. Efter hende fortsatte hendes Datter, Maren Egelunds, til sin Død i 1876, og derefter blev Virksomheden videreført af hendes Døtre, af hvilke den sidstlevende, Rasmine Rask, døde i 1922.³

Den viden, som efterhånden blev opsamlet inden for en sådan slægt, var af mindst lige så stor betydning som den der fandtes inden for f.eks. smedens, tækkerens og møllerens. Den kloge mand eller kone var den, som måtte tage sig af alle de problemer og uheld, som var så komplicerede, at almindelige folk ikke kunne klare dem. I første omgang prøvede man de husråd, som man selv kendte til. Men hvis det stadig mislykkedes, måtte man tilsidst ty til den kloge.

Jeg har kjendt en tjenestepige, som var meget elendig med tandpine og brugte alt det, hun vidste, men alt forgjæves. Omsider blev hende rådt at søge én, som kunne døve tænderne, en signekone. Der blev én funden, som for 2 sk. danske gjorde kuren, og patienten syntes, at hun blev hjulpen. Jeg bespurgte mig om, hvad der blev sagt, men den stakkels pige erindrede kun, at der blev nævnet om Jesus Kristus, Guds søn.⁴

Disse folks funktion svarer på mange måder til lægens idag. De enkleste problemer klarer folk stadig selv, men fortsætter f.eks. smerterne eller svulmer den dårlige finger op – ja, så søger man nu som dengang specialisten.

Det er først i nyere tid, at lægen for alvor har kunnet tage konkurrencen op med de kloge folk. Indtil midten af sidste århundrede var antallet af læger så ringe, at hvis folk på landet ville søge hjælp i deres eget sogn eller til nød i

nabosognet, var de simpelthen henvist til kloge folk. Også økonomiske problemer kunne bevirke, at mange holdt sig borte fra lægen, sådan som det fremgår af følgende historie:

I Povlstrup hede boede en mand, der kaldtes den lange Sadelmager. Han havde en datter, der havde fået en dårlig hofte, og skreg så gruelig både dag og nat. Lægerne vilde have hende på sygehuset, men manden var fattig og kunne ikke evne det. Så kom han ind til mig en dag og bad mig skrive ned til Per Damborg i Rold om at komme herop. Han kom et par dage efter valtsende derud, og en halv time efter var hun i ro. Han læste over hende og signede hende. Otte dage efter kunde hun gå, hvor det skulle være, og var rask.⁵

Idag findes der læger over hele landet, men folk benytter dem til langt flere former for utilpashed, og presset er derfor meget stort. Der findes derfor stadig et behov for folk, som kan tage sig af deres medmennesker, og dette behov tilfredsstilles bl.a. af præster, psykologer, afspændingspædagoger og naturhelbredere.

Der er derfor sket ikke bare en historisk udvikling, men i høj grad også en social strukturforandring, som er meget vigtig for forståelsen af kloge folk. Den sociale strukturforandring finder sted i samme periode som det industrielle genembrud og er lige som dette en udvikling, der foregår gennem lang tid og forskelligt fra sogn til sogn. Man kan under ingen omstændigheder sige, at forandringen indtræffer samtidig med, at sognet eller nabosognet får en uddannet læge. Forholdet er nemlig det, at hvis der i forvejen fandtes en virkelig dygtig klog mand eller kone, ville denne blot fortsætte som hidtil, og den nytilkomne læge ville næppe kunne gøre sig særlig gældende. Lægen var jo oftest én som ikke hørte til på egnen, og hans metoder var tit smertefulde og fremmedartede, så han har mange steder haft svært ved at vinde indpas hos den lokale befolkning i den første tid. Dette forhold belyses bedst ved et eksempel:

Da Mads Nielsens kone i Snejbjerg i nogen tid havde gået med en dårlig læbe, og hun søgte råd hos An Grunnet, rådede den kloge kone hende til at tage op til doktor Hoffbauer i Herning. Det gjorde hun, og han flyede hende noget at smøre med. På hjemturen mødte patienten An Grunnet, og da hun hørte, hvad Hoffbauer havde sagt, sagde hun: Nej, du skal få det skåret af, endnu kan det let tages! Et par dage efter gik konen atter op til Hoffbauer og bad ham operere knuden bort. Hvorfor? spurgte lægen. Jo, det er kræft! svarede konen. Da fór lægen, der var en galsindet karl, op og brølte: Det har den satans kjælling sagt! Du har været hos An Grunnet! Ja, svarede konen, det har jeg, men vil De ikke fjerne knuden, tager jeg til lægen i Holstebro. Så skar Hoffbauer knuden bort, og konen kom sig.⁶

Netop i denne overgangsperiode er der blevet indsamlet en del stof om kloge folk, sådan som man endnu huskede dem fra tiden før lægerne blev almindelige på landet. H. P. Hansen skildrer 29 af disse personligheder⁷, og det er i denne sammenhæng helt naturligt at medtage enhver, som ikke hører til blandt de uddannede læger. H. P. Hansen siger: Udtrykket kloge folk er bedre, idet man ved

sådanne forstår folk, der uden faglig uddannelse gir sig af med at kurere ved folk (og fæ).⁸

Imidlertid er situationen nu en anden og afgrænsningen er under disse omstændigheder ikke bare utilfredsstillende, men også ofte direkte misvisende.

De kloge folk beskrives ofte ved hjælp af de metoder, de bruger, de sygdomme, de helbreder, og de patienter, som opsøger dem; men for de personer, hvor evnen til helbredelse bygger på en bestemt livsholdning, er dette for overfladisk. I et sådant tilfælde vil det være rigtigst at beskrive ethvert udtryk, som er et resultat af vedkommendes opfattelse. I NNs tilfælde betyder troen på reinkarnationen, poltergeister og genfærd langt mere for forståelsen af evnen til helbredelse end en beskrivelse af de sygdomme han har kunnet hjælpe imod.

Der har i nyere tid været en tilbøjelighed til at gøre begrebet kloge folk meget omfattende og synonymt med naturhelbreder eller naturlæge. Den bredeste definition siger, at en naturhelbreder er én som hjælper syge mennesker uden at være autoriseret af det offentlige, dvs. godkendt inden for lovene. Denne definition er altså simpelthen for åben, fordi gruppen på den måde ikke alene kommer til at omfatte personer, som i virkeligheden driver pionerforskning eller har gjort videnskabelige opdagelser, men også mennesker, som overhovedet benytter medikamenter eller redskaber for at hjælpe andre – uafhængig af om de på en eller anden måde er udtryk for noget traditionelt.⁹ Disse grupper eksisterede selvfølgelig også tidligere, men har næppe kunnet gøre sig gældende på landet, hvis metoden ikke var så god, at den kunne gå over i traditionen og gives videre fra person til person, som en integreret del af vedkommendes forestillinger. Den gamle åbne definition af kloge folk (= naturhelbredere) var derfor tilstrækkelig under de historiske og sociale vilkår, som gjaldt for det gamle bondesamfund. Så længe det førindustrielle bondesamfund var etnologiens eneste emnefelt, var definitionen derfor i orden, men i det moderne samfund, hvor strukturen er en anden, viser det sig, at den ikke længere er præcis nok, og derfor videnskabelig uanvendelig. Naturhelbreder-begrebet vil medtage alle ikke-læger, og det kan selvfølgelig være praktisk en gang imellem at kunne påvise konkret, at samfundets officielle instanser arbejder langsommere end den videnskabelige udvikling.¹⁰ I folkloristisk henseende kan det dog vanskeliggøre studiet og forståelsen af de folkelige forestillinger vedrørende sygdomme og helbredelse.

Betegnelsen kloge folk er i og for sig særdeles beskrivende. En *klog* mand er én, som véd mere end andre og kan mere end andre. Betegnelsen siger derimod ikke noget om, *hvad* det er det drejer sig om, og det er her jeg tror termens store værdi ligger. Med kloge folk vil jeg derfor forstå personer, som efter deres egen erfaring har en særlig udviklet evne, som gør at de opfatter mere af tilværelsen

end de fleste og derigennem kan påvirke den til en vis grad enten direkte ved deres egen kraft eller gennem bestemte redskaber – taget i bred betydning – som de i kraft af deres evne har herredømme over.

Det vil således være rimeligt at lægge noget mindre vægt på selve beskrivelsen af hjælpen, herunder metoderne og helbredelsen. Derimod må man i stigende grad redegøre for den trossammenhæng, hvori hjælpen af syge mennesker er en del. Studiet af kloge folk kommer hermed til at omfatte også det, som viste sig at være så væsentligt for en person som NN, hans oplevelse af damen, hans tro på reinkarnationen og hans evne til at se ting, som andre ikke kan, for at nævne nogle af dem igen.

På den anden side må man i denne sammenhæng udelukke studiet af de mennesker, som blot anvender redskaber, f.eks. et radioniapparat eller en kvist til vandsøgning, *såfremt* disse mennesker siger, at redskaberne kan anvendes og aflæses af enhver, som er uddannet heri, og altså afviser, at der er tale om en evne knyttet til den enkelte.

Det kan måske i første omgang forekomme overraskende eller endog misvisende at udelukke en person, som arbejder med så specielle redskaber, fra de kloge folk, blot fordi vedkommende selv postulerer, at der er tale om en rationel fremgangsmåde, som kunne bekræftes, hvis den blev udsat for den rette videnskabelige undersøgelse. Imidlertid mener jeg, at det er så væsentligt et træk ved den kloge, at han tror på sig selv og sin evne til at øve indflydelse på omgivelserne, at en mere eller mindre tilfældigt udviklet videnskabs resultater næppe kan blive afgørende for en yderligere afgrænsning af de kloge folk. Derimod vil det være rimeligt at behandle disse udsagn som *overtro*, såfremt sammenhængen begrundes dette. Overtroen er jo et meget omfattende felt og oftest henregnes hertil enhver form for udsagn eller adfærd, hvis sandhedsværdi ikke kan begrundes som videnskabelig funderet. Dette betyder, at man møder også en helt *individuel overtro*, som for det meste er temmelig uvedkommende for den etnolog, som interesserer sig for menneskers traditionelle forestillingsverden, – det som man kunne kalde *folkeovertroen*.

Med den definition af kloge folk, som jeg har anført, bliver termen frigjort fra den ofte tidsmæssige begrænsning, som den videnskabelige forskning sætter for overtroen. Imidlertid giver definitionen store problemer i det øjeblik, det drejer sig om afdøde kloge folk. Her er det jo ikke længere muligt at få oplyst, om de virkelig var sig en evne bevidst, men alligevel fremgår dette ofte af kilderne: »Hun kunne mere end sit fadervor« er ikke nogen helt sjælden holdning. Andre gange nævnes det endnu mere tydeligt som f.eks. i dette eksempel:

Far blev jo en del efterstræbt af lægerne, som ville forbyde ham at praktisere;

men da han blev ældre og mere alvorlig, husker jeg, at han forsvarede sin handle-måde med de ord: Man skal adlyde Gud mere end mennesker. Min evne og held til at kunne hjælpe folk, tror jeg, er en gave fra Gud, som jeg mener mig for-pligtet til at udnytte.¹¹

De kloge folk, der er blevet berettet om i de historiske kilder, er næsten altid »professionelle« kloge folk, forstået på den måde, at de har haft en praksis kendt af folk på egnen, og at de på en eller anden måde har fået kompensation for deres hjælp. Dette hører sammen med deres daværende funktion som egnens lokal-læge. De professionelle kloge folk findes selvfølgelig også i dag, men ikke i så stort antal. Mange er sikkert blevet udkonkurreret af »professionelle« naturhelbredere med nye redskaber og metoder. I vore dage er betingelserne for folk med særlige evner nemlig meget komplicerede, og mange vil som NN foretrække at holde denne mærkelige evne skjult for omgivelserne. Denne indstilling er jeg under alle omstændigheder stødt på flere gange i løbet af den sidste tid. Angsten for at blotte sig for deres omgivelser ved ikke alene at vise interesse for mystiske forhold, men endog selv kunne tage del i dem, virker skræmmende på mange, som ønsker at se logisk på tingene. Den rationelle livsopfattelse er meget udbredt i det moderne samfund, og de fleste betragter folk med overnaturlige evner som ekstremister. Denne indstilling kan i høj grad påvirke et menneske til at fortrænge oplevelser af ikke objektiv art, og under alle omstændigheder forklare de 5-6 forskellige til-fælde, jeg er stødt på inden for nogle ganske få måneder.

En større undersøgelse af kloge folk vil derfor efter min opfattelse blive mere frugtbar, hvis den indgår i et studium af de traditionelle folkelige forestillinger og former for adfærd, som i det hele taget vedrører muligheden for at øve ind-flydelse på virkelighedsforløb. Dette studium vil fremdrage det Iørn Piø har kaldt *den lille overtro*.¹² Når man spytter, efter at en sort kat er løbet over vejen foran én, eller kaster salt over venstre skulder, er disse handlinger et udtryk for ønsket om at afværge noget uheldigt, man ellers frygter vil finde sted. Den lille overtro kendes og benyttes af de fleste mennesker i særlige situationer med det formål at bringe usikre forhold under kontrol, således at der fremkommer en tryghedsfor-nemmelse. Desuden vil denne undersøgelse især inddrage en beskrivelse af de kloge folk, sådan som de er blevet karakteriseret ovenfor, altså omfatte både de »private« kloge folk (som NN) og de professionelle kloge folk (som f.eks. Do-rothea Iversen¹³) – deres adfærd og hele holdning.

Kun en nærmere undersøgelse af så vigtige begreber som – naturlig – virke-lighed – logik – sammenhæng – vil kunne redegøre for disse begrebers placering inden for folkeovertroen og deres betydning for traditionsdannelsen.

Der er altså tale om en form for inddeling i 3 særlige vigtige felter:

1. Den lille overtro er ofte vanebetonet og kan praktiseres af alle, idet den ikke hører sammen med nogen evne.
2. Private kloge folk. Disse mennesker har efter deres egen erfaring en særlig udviklet evne, som gør, at de opfatter mere af tilværelsen end de fleste og derigennem kan påvirke den til en vis grad enten direkte ved deres egen kraft eller gennem bestemte redskaber – taget i bred betydning – som de i kraft af deres evne har herredømme over. De ønsker dog af den ene eller anden grund ikke at praktisere denne evne uden for en meget snæver kreds. Det kan derfor tit være vanskeligt at få kontakt med disse kloge folk.
3. Professionelle kloge folk. Disse mennesker kan karakteriseres som de private kloge folk, men til forskel fra disse anvender de deres evner ved at praktisere på deres omgivelser samt ofte modtage en form for kompensation for denne hjælp. På Dansk Folkemindesamling findes et meget righoldigt stof, som er indsamlet over lang tid især i perioden fra slutningen af forrige århundrede og helt op til i dag. Dette materiale kan suppleres med andre arkivalier, f.eks. domsudskrifter, og endelig kan nyt materiale indsamles gennem samtaler.

En undersøgelse af de traditionelle folkelige forestillinger om muligheden for at øve indflydelse på virkelighedsforløb ville således kunne belyse en række væsentlige problemer inden for etnologien, og en særlig fordel ville det være, at det på netop dette felt er muligt at benytte såvel historisk som aktuelt materiale.

Den lille overtro og de kloge folk er som fænomener udtryk for et behov blandt mennesker for ikke alene at forstå og forklare det, som vanskeligt kan opfattes, men også påvirke og beherske det, som er svært at kontrollere. Det at vi stadig banker under bordet og stadig finder kloge folk hører sammen med forholdene på det givne tidspunkt. Når man kommer ud for noget overraskende fører nysgerrigheden nemlig til, at man prøver at forklare det ud fra noget, man er mere fortrolig med. Dette betyder, at de traditionsbestemte træk kommer til at spille en stor rolle også for forestillingerne om det mystiske, og et nærmere studium af disse forhold vil dermed give anledning til en bred beskrivelse af samfundet i social, kulturel og historisk belysning.

1 Bånd optaget af Iørn Piø og Birgitte Rørbye den 27. april 1971. DFS mgt GD 1971/01. Varighed 43 minutter. – 2 En stencilret oversigt over af føde, navngivne kloge folk er under udarbejdelse på Dansk Folkemindesamling. Den vil omfatte ca. 800 personer. – 3 Julie Rask: De kloge koner i Egelund. Folkeminder. 8. Hft. København 1962, s. 150. Se desuden i Hans Ellekilde: De kloge folk i Tjørnehoved. Årbog for Præstø amt. Ny rk. Bd. 5. Hft. 1. 1957, s. 5-58, H. P. Hansen: Kloge folk. Folkemedicin og overtro i Vestjylland. 2. udg. Kbh. 1960-61. Bd. 1-2, samt A. S. Hvidbergskår: Kvaksalvere og Folkemedicin på Agder.

Kristianssand Museum. Småskrifter nr. 4. Kristianssand 1968. — 4 Evald Tang Kristensen: Danske sagn som de har lydt i folkemunde. Århus og Silkeborg. Bd. I-VII. 1892-1901. Bd. VII nr. 1640. — 5 Samme. Bd. VII nr. 1598. — 6 H. P. Hansen. Bd. II, s. 180-181. — 7 Samme. Bd. I-II. — 8 Samme. Bd. I, s. 5. — 9 Jørgen Munkebo: Helbredelse — ved ikke-autoriserede metoder. Kbh. 1971. Til grund for denne bog ligger den meget åbne definition af naturhelbredere — 10 Hvad er det nu med de naturlæger? ed. Jørgen Munkebo og Erik Palle Olesen. Kbh. 1971. Denne debatbog belyser bl.a. emnet ud fra denne synsvinkel. — 11 H. P. Hansen. Bd. I, s. 185. — 12 Iørn Piø: Bank under bordet — eller fem små kapitler af dagligdagens overtro. København 1963, s. 5. — 13 Medvirkede i radioudsendelsen: Det overtroiske menneske. 23.8 1965. DFS mgt GD DR 1965/01. Varighed ca. 4 timer.

Well, it can happen that I experience something

The traditional popular conceptions and forms of behaviour concerning the possibility of influencing the course of events finds expression in three categories:

1. »Small superstition« is often habitual and can be practiced by everyone, as it requires no special abilities.
2. Private »wise people«. These people have in their own experience a specially developed ability to perceive more of life than most other people, and because of this they can influence it to a certain degree, either directly by their own efforts, or through certain instruments, in the word's broadest definition, which they master because of their ability. However, for one reason or another they do not wish to use their skills outside a very narrow circle. Therefore it can be difficult to contact these people.
3. Professional »wise people«. These people can be described in the same way as the private »wise people«, with the distinction that they practice their skills publicly for the surrounding community, and often receive some form of compensation for their help.

There has been a tendency to use the concept »wise people« synonymously with nature healers, or nature doctors, so that it came to include anyone who helps sick people unauthorized. This definition was satisfactory as long as it concerned the pre-industrial rural society, but in modern society, where the social structure is different, this limitation hinders the ethnological study of the popular concepts concerning illness and healing. The »wise people« is often described by the use of the sicknesses he heals, the methods he uses, and the patients who consult him. But when we are concerned with what a person believes about himself and his ability to exercise an unusual influence on his surroundings, then we would do better to concern ourselves with every expression of that person's conceptions. That is why, when talking with a »wise man«, it proves to be much more rewarding to find out about his ideas about reincarnation and ghosts, for instance. In fact, in the case which is presented in this article, we met a private »wise man« who was discovered through an attempt to gain an insight into his ability to experience things.

Birgitte Rørbye; arkivar, mag. art.

Dansk Folkemindesamling
Birketinget 6
DK - 2300 København S.